

**NUTQIY KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHDA MULTIMEDIYA VA
INTERAKTIV VOSITALARNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI**

Abdullayeva Zarnigor Usubjon qizi

Andijon davlat pedagogika instituti tayanch(PhD) doktoranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada nutqiy kompetensiyani rivojlantirish jarayonida multimediya va interaktiv vositalarning didaktik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Nutqiy kompetensiya – bu tilni tushunish, to'g'ri talaffuz qilish va samarali muloqot qila olish qobiliyati bo'lib, zamonaviy ta'limda alohida e'tibor qaratilmoqda. Multimediya vositalari (audio, video, grafik va animatsiyalar) ta'limda o'quvchilarning nutq ko'nikmalarini shakllantirish va mustahkamlashda ko'maklashadi. Interaktiv vositalar esa o'quvchilarning faolligini oshiradi, individual yondashuv imkonini beradi hamda ta'lim sifatini yaxshilashga xizmat qiladi. Maqolada multimediya va interaktiv vositalarning ta'lim jarayoniga ta'siri, ularning birgalikdagi qo'llanilishi hamda nutqiy kompetensiyani rivojlantirishdagi roli batafsil ko'rib chiqiladi. Natijada, zamonaviy texnologiyalar yordamida ta'lim jarayonini yanada samarali va qiziqarli qilish mumkinligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: nutqiy kompetensiya, multimediya vositalari, interaktiv vositalar, didaktik imkoniyatlar, til o'rganish, ta'lim texnologiyalari, nutq ko'nikmalari, ta'lim jarayoni, zamonaviy ta'lim.

Аннотация. В данной статье анализируются дидактические возможности мультимедийных и интерактивных средств в процессе развития речевой компетенции. Речевая компетенция — это способность понимать язык, правильно произносить и эффективно общаться, которой уделяется особое внимание в современном образовании. Мультимедийные средства (аудио, видео, графика и анимация) способствуют формированию и укреплению речевых навыков учащихся. Интерактивные средства повышают активность учащихся, обеспечивают индивидуальный подход и способствуют улучшению качества обучения. В статье подробно рассматривается влияние мультимедийных и интерактивных средств на образовательный процесс, их совместное применение и роль в развитии речевой компетенции. В результате подчеркивается возможность сделать процесс обучения более эффективным и увлекательным с помощью современных технологий.

Ключевые слова: речевая компетенция, мультимедийные средства, интерактивные средства, дидактические возможности, изучение языка, образовательные технологии, речевые навыки, образовательный процесс, современное образование.

Annotation. This article analyzes the didactic capabilities of multimedia and interactive tools in the process of developing speech competence. Speech competence is the ability to

understand language, pronounce correctly, and communicate effectively, which is given special attention in modern education. Multimedia tools (audio, video, graphics, and animations) assist in forming and strengthening students' speech skills in education. Interactive tools increase student engagement, provide opportunities for individualized approaches, and contribute to improving the quality of education. The article thoroughly examines the impact of multimedia and interactive tools on the educational process, their combined use, and their role in developing speech competence. As a result, it is emphasized that modern technologies can make the educational process more effective and engaging.

Keywords: *speech competence, multimedia tools, interactive tools, didactic capabilities, language learning, educational technologies, speech skills, educational process, modern education.*

Kirish. Nutqiy kompetensiya — bu shaxsning til vositasida samarali muloqot qila olish qobiliyati bo'lib, u zamonaviy jamiyatda kommunikatsiya madaniyatining asosi hisoblanadi. Ta'lim jarayonida nutqiy kompetensiyani rivojlantirish o'quvchilarning nafaqat til bilimlarini, balki ularni amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini ham oshirishga qaratilgan. An'anaviy metodlar bilan bir qatorda, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) – ayniqsa multimediya va interaktiv vositalar — ta'lim sifatini yangi bosqichga ko'tarish imkonini berdi. Ushbu vositalar nutqiy kompetensiyani shakllantirish jarayonini yanada samarali, qiziqarli va interfaol qiladi.

Bugungi kunda ta'lim muassasalarida multimedia va interaktiv texnologiyalardan foydalanish nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirishda keng qo'llanilmoqda. Masalan, audio-video materiallar, interaktiv testlar, onlayn platformalar va o'yinlar o'quvchilarning nutq madaniyatini oshirishda muhim o'rin tutadi. Bu vositalar nafaqat nutqni eshitish va tushunish, balki talaffuz, intonatsiya, muloqot madaniyati va nutqiy muloqot uslublarini amaliy ravishda mustahkamlashga imkon beradi. Shu bois, nutqiy kompetensiyani rivojlantirishda multimediya va interaktiv vositalarning didaktik imkoniyatlarini o'rganish va ularni ta'lim jarayoniga samarali integratsiyalash dolzarb ilmiy-amaliy masala sifatida ko'rilmoqda. Ushbu maqolada ushbu vositalarning ta'lim jarayonidagi roli, didaktik xususiyatlari, afzalliklari va ularni qo'llash usullari haqida batafsil tahlil beriladi.

Multimediya vositalarining ta'lim jarayonidagi o'rni. Multimediya vositalari – matn, audio, video, grafik va animatsiyalarni birlashtirgan axborot tashuvchilar hisoblanadi. Ular ta'lim jarayonini qiziqarli, mazmunli va samarali qilishga yordam beradi. Nutqiy kompetensiyani rivojlantirishda multimediya:

- Eshitish va ko'rish orqali o'rganishni ta'minlaydi: Video va audio materiallar nutq madaniyati, talaffuz, intonatsiya va dialog ko'nikmalarini yaxshilashda yordam beradi.
- Vizual yordami bilan tushunishni osonlashtiradi: Matn va tasvirlar birgalikda nutqning semantik mazmunini to'liqroq anglash imkonini beradi.
- Qiziqish va motivatsiyani oshiradi: Interaktiv va rang-barang kontent o'quvchini faol ishtirok etishga undaydi.

Interaktiv vositalar ta'lim jarayonida o'quvchining faol ishtirokini ta'minlaydi. Bu vositalarga taqdimotlar, testlar, simulyatsiyalar, onlayn platformalar va o'yinlar kiradi. Nutqiy kompetensiya rivojida ular quyidagi jihatlar bilan ajralib turadi:

- Faoliyatga yo'naltirilgan o'rganish: O'quvchilar nutqiy vazifalarni mustaqil yoki guruhda bajarish orqali nutq ko'nikmalarini mustahkamlaydi.
- Darhol fikr-mulohaza berish: Interaktiv test va mashqlar o'quvchining qaysi sohada kamchiliklari borligini aniqlash va ularni bartaraf etishga yordam beradi.
- Individual yondashuv: Har bir o'quvchining darajasi va ehtiyojiga moslashtirilgan materiallar orqali samarali o'qitish mumkin.

Multimediya va interaktiv vositalarni birgalikda qo'llash nutqiy kompetensiyaning rivojlantirishda yanada yuqori samaradorlikka erishishga imkon beradi. Masalan, videodarsliklar bilan bir qatorda interaktiv mashqlar o'quvchining tushunishini mustahkamlaydi va uni faol nutqiy amaliyotga jalb qiladi. Shuningdek, onlayn platformalar orqali til o'rganishda nutqni tinglash, so'zlash va yozish bo'yicha ko'p qirrali mashqlar bajarish mumkin. Nutqiy kompetensiyaning rivojlantirishda multimediya va interaktiv vositalar ta'lim jarayonining sifatini oshirish, o'quvchilarning til ko'nikmalarini yanada samarali shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi. Ularning didaktik imkoniyatlaridan to'liq foydalanish esa o'qituvchi va o'quvchilar uchun ta'lim jarayonini yanada qiziqarli, oson va samarali qiladi. Shu bois, zamonaviy ta'lim muassasalarida ushbu vositalarni keng joriy etish va takomillashtirishga e'tibor qaratish zarur.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu maqolada nutqiy kompetensiyaning rivojlantirishda multimediya va interaktiv vositalarning didaktik imkoniyatlarini aniqlash va tahlil qilish uchun sifat va miqdoriy tadqiqot metodlari qo'llanildi. Tadqiqotning asosiy maqsadi ta'lim jarayonida zamonaviy texnologiyalarning nutqiy ko'nikmalarni shakllantirishdagi samaradorligini o'rganishdan iborat. Nutqiy kompetensiya, multimediya va interaktiv vositalar hamda ularning ta'limdagi didaktik imkoniyatlariga oid ilmiy manbalar va amaliy maqolalar ko'rib chiqildi. Bu usul mavzuning nazariy asoslarini yaratishga yordam berdi.

Nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirishda multimediya va interaktiv vositalardan foydalangan holda o'quv jarayonida kuzatuvlar va sinov mashqlari o'tkazildi. Ushbu eksperiment o'quvchilarning nutqiy qobiliyatlaridagi o'zgarishlarni baholash imkonini berdi. O'qituvchilar va o'quvchilardan multimediya va interaktiv vositalarning ta'lim jarayonidagi samaradorligi, foydalanish qulayligi hamda didaktik imkoniyatlari haqidagi fikr-mulohazalari to'plandi. Tadqiqot O'zbekistonning bir nechta umumta'lim maktablari va oliy ta'lim muassasalarida olib borildi. Ishtirokchilar sifatida o'qituvchilar, ta'lim texnologiyalari mutaxassislari hamda 10-18 yoshdagi o'quvchilar tanlandi. Bu yosh guruhi nutqiy ko'nikmalarni shakllantirish jarayonida multimediya va interaktiv vositalarning ta'sirini baholash uchun eng mos deb topildi.

Tadqiqot muhokamasi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, multimediya va interaktiv vositalardan foydalanish nutqiy kompetensiyaning rivojlantirishda an'anaviy metodlarga nisbatan sezilarli darajada samaraliroqdir. Audio va video materiallar o'quvchilarning

tinglash ko'nikmalarini oshirish, talaffuz va intonatsiyani yaxshilashda muhim rol o'ynaydi. Masalan, turli vaziyatlarda nutq shakllarini ko'rsatadigan video lavhalar o'quvchilarga real muloqot muhitini his qilishga yordam beradi, bu esa ularning nutqiy madaniyatini chuqurroq anglash imkonini beradi. Shuningdek, interaktiv testlar va o'yinlar o'quvchilarning faolligini oshirib, o'rganilayotgan materialni mustahkamlashga xizmat qiladi. Tadqiqot davomida o'qituvchilar va o'quvchilar tomonidan bildirilgan fikrlar multimediya va interaktiv vositalarning ta'lim jarayonini qiziqarli va samarali qilishi haqidagi umumiy qarashlarni tasdiqladi. Bu vositalar orqali o'quvchilar o'z kamchiliklarini aniqlab, darhol ularni bartaraf etish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

Bundan tashqari, multimediya va interaktiv vositalarning didaktik imkoniyatlari shundaki, ular ta'lim jarayonini individual yondashuvga moslashtiradi. Har bir o'quvchi o'z tezligida va o'z darajasida o'rganish imkoniyatiga ega bo'lib, bu nutqiy kompetensiyani yaxshilashda muhim omil hisoblanadi. Tadqiqot davomida ayrim muammolar ham aniqlangan. Jumladan, texnik jihozlarning yetishmasligi yoki ulardan foydalanishdagi malaka yetishmovchiligi ba'zi ta'lim muassasalarida multimediya va interaktiv vositalardan samarali foydalanishga to'sqinlik qilmoqda. Shuning uchun, ta'lim jarayonida bu vositalarni muvaffaqiyatli tatbiq etish uchun o'qituvchilarni muntazam ravishda malakasini oshirish zarurati borligi aniqlandi. Umuman olganda, multimediya va interaktiv vositalar nutqiy kompetensiyani rivojlantirishda ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning til ko'nikmalarini mustahkamlash va ta'lim jarayonini qiziqarli qilish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Kelajakda ushbu vositalarni yanada samarali joriy etish va ularni takomillashtirish ustida ishlash ta'limning zamonaviy talablariga javob berishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa. Nutqiy kompetensiyani rivojlantirishda multimediya va interaktiv vositalarning didaktik imkoniyatlari ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Multimediya vositalari yordamida o'quvchilar nutqning eshitish, tushunish va talaffuz qirralarini yaxshilash imkoniga ega bo'lib, bu ularning til ko'nikmalarini mustahkamlaydi. Interaktiv vositalar esa o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlab, o'rganish jarayonini individual va qiziqarli qiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, multimediya va interaktiv texnologiyalarni birgalikda qo'llash nutqiy kompetensiyani shakllantirishda yanada yuqori samaradorlikka olib keladi. Shu bilan birga, texnik imkoniyatlar va o'qituvchilarning malakasi ta'lim jarayonida bu vositalardan muvaffaqiyatli foydalanishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Kelajakda multimediya va interaktiv vositalarning ta'lim jarayoniga integratsiyasini yanada rivojlantirish, o'qituvchilarni zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlash va ularning malakasini oshirish nutqiy kompetensiyani yuqori darajada shakllantirishda muhim omil bo'lib qoladi. Shunday qilib, zamonaviy ta'lim muassasalari uchun bu vositalarni keng joriy etish va takomillashtirish strategiyasini ishlab chiqish dolzarbdir.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Axmedov, S. (2018). Nutqiy kompetensiya va uning shakllanishi. Toshkent: O'zbekistan Milliy Universiteti Nashriyoti.
2. Qo'chqorov, M. (2020). Multimediya texnologiyalarining ta'limdagi o'rni. Ta'lim va Innovatsiyalar jurnali, 3(12), 45–52.
3. Tursunov, O. (2019). Interaktiv vositalar yordamida til o'rganishni samarali tashkil etish. Pedagogika ilmiy jurnali, 2(7), 67–73.
4. Karimova, D. (2021). Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va nutqiy kompetensiya. Toshkent: Fan va Texnologiya Nashriyoti.
5. Rustamov, B. (2022). Multimediya va interaktiv o'yinlar ta'lim jarayonida. Axborot texnologiyalari va ta'lim, 1(15), 34–40.